

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

§. I. Solvuntur objectiones

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

aliquo positivo, sed in mera negatione bonitatis & malitiae, cum non repugnantia ad eas aliunde quam ex objecto habendas. Ergo non constituit speciem moralitatis, mediam inter bonitatem & malitiam. Major patet: ratio enim generica positiva non potest per puram negationem contrahi & determinari ad certam speciem, cum ex ente & non ente non possit aliqua species constitui: moralitas autem actuum humanorum in aliquo positivo consistit, ut disputatione praecedenti ostendimus: Ergo omnis species moralitatis debet esse positiva, & per aliquid reale & positivum constitui. Minor autem, in qua est difficultas, sic probatur. Omnis species positiva debet posse salvari in aliquo individuo. Sed non potest dari aliquis actus indifferens in individuo, ut docet S. Thomas hic art. 9 & nos infra disputatione 5. ostendimus: Ergo indifferens non est species aliqua positiva moralitatis in actibus humanis, sed sola negatio bonitatis & malitiae, cum non repugnantia ad eas aliunde quam ex objecto habendas. Unde idem S. Doctor ibidem sibi hoc argumentum objicit: *Nulla species est quae sub se non continet vel continere possit aliquid individuum: sed aliquis actus est indifferens secundum suam speciem, ut dictum est: Ergo videtur quod aliquis actus individualis potest esse indifferens.* Et respondet: *aliquem actum esse indifferens secundum suam speciem, potest esse multipliciter: uno modo sic, quod ex sua specie debeat ut quod sit indifferens; & sic procedit ratio: sed tamen isto modo nullus actus ex sua specie est indifferens; non enim est aliquod objectum humani actus quod non possit ordinari vel ad malum vel ad bonum, per se vel circumstantiam. Alio modo potest dici indifferens ex sua specie, quia non habet ex sua specie quod sit bonus vel malus; unde per aliquid aliud potest fieri bonus vel malus: sicut homo non habet ex sua specie quod sit albus vel niger, nec tamen habet ex sua specie quod non sit albus aut niger, potest enim albedo vel nigredo supervenire homini aliunde quam a principio speciei.* Quibus verbis ponit S. Doctor indifferens actuum humanorum, non in aliquo positivo quod desumatur ab objecto, sed potius in negatione formalitatis, quae ab objecto desumuntur, cum non repugnantia ad eas aliunde habendas, scilicet a fine aut circumstantiis: & sic solvit argumentum sibi propositum, & salvat non dari actum indifferens in individuo, licet aliquis actus dicatur indifferens ex sua specie: quia non dicitur indifferens ex sua specie positive, sed negative, quatenus ex vi suae speciei, in esse entis considerata, nec bonitatem nec malitiam moralem sibi vendicat, potest tamen utramque habere aliunde: Eo modo quo natura humana non habet secundum se quod sit singularis, aut universalis, potest tamen aliunde habere universalitatem, nempe ab intellectu, & singularitatem a principiis individuantibus.

23.

Probatur secundo conclusio: Dux sunt tantum species moralitatis objectivae: Ergo & moralitatis formalis. Consequentia patet; quia moralitas formalis in actibus humanis desumitur a moralitate objectiva, quae reperitur in objectis. Antecedens probatur: Objectum non respicit rationem & regulam, nisi aut ipsam adaequando, aut non adaequando; si eam adaequet, est ipsi conforme; si non adaequet, disforme: Ergo duplex tantum moralitas objectiva potest repe-

A rri in objectis actuum humanorum, nempe conformitas cum lege, quae specificat bonitatem moralem, & disformitas seu deviatio a lege, quae malitiam moralem constituit: & inter illas nullum potest dari medium positivum, sed tantum negativum per negationem utriusque extremi, sicut nec inter par & impar, simile & dissimile. Hanc rationem tangit D. Thomas hic art. 8. his verbis: *Actus humanus quia dicitur moralis, habet speciem ab objecto relativo ad principium actuum humanorum, quod est ratio. Unde si delectationem autem includat aliquid, quod conveniat ordini rationis, erit actus bonus secundum suam speciem, sicut dare elemosinam indigentibus: si autem includat aliquid quod repugnet ordini rationis, erit malus actus secundum speciem, sicut furari, quod est tollere aliena. Contra autem quod obiectum actus non includit aliquid pertinens ad ordinem rationis, sicut levare sessum de terra, ire ad campum, & huiusmodi, & tales actus secundum speciem suam sunt indifferens. Ubi, ut videtur, ordinem ad rationem, ex quo est tota moralitas, dividit adaequate in ordinem convenientiae, qui constituit bonitatem, & in ordinem disconvenientiae, qui constituit malitiam: quicquid vero nec convenientis est, nec disconvenientis, sed indifferens, excludit a praedicto ordine, & consequenter a linea moralitatis, quae in eo consistit.*

C Dices, inter convenientis & disconvenientis media indifferens, seu non convenientis regula, & hoc esse tertiam speciem moralitatis, distinctam a bonitate & malitia.

Sed contra: Vel hoc quod dicitur non convenientis, subest actu regulae rationis, vel non. Si non subest, eo ipso nulla dabitur in eo moralitas, quae essentialiter consistit in praedicta subiectione; atque adeo indifferens illa, vel non convenientia non erit species moralitatis. Si autem subest, praedicta non convenientia nequit esse solum negativa, sed privativa, vel contraria, quae est idem ac disconvenientia: sicut ommissio actus est privatio culpabilis & peccaminosa, quando talis actus subest legi & cadit sub praeccepto. Neque valet, si dicas actum indifferens, cadere sub lege, non praecipiente, aut prohibente, sed permittente, & ex illa eius objectum aliquam moralitatem habere, Nam, ut infra dicemus, actus indifferens non cadit sub lege positive, sed solum negative, in quantum lex non curat de ipso, & ab eo suam dispositionem retrahit; quod ad moralitatem non sufficit.

Solvuntur Objectiones.

E Objicies primo: Ex D. Thomae hic art. 8. ad 1. & quae 1. de Malo art. 1. & quae 2. art. 1. Bonum & malum in moralibus non opponuntur immediate: Ergo mediat inter illa tertia aliqua species, quae non potest esse alia quam indifferens.

Respondeo Bonum & malum non esse opposita immediate simpliciter, & absolute, quia inter illa absolute datur medium, nempe actus humanus physice consideratus: Sed solum in genere moris, quatenus immediate dividuntur genus illud, sicut rationale & irrationale dividunt animal.

Objicies secundo: Omnis actus ex deliberata voluntate procedens, est moralis: Sed actus indifferens.

differsens secundum speciem, ut ire in hortum, colligere flores, levare festucam, ex deliberata voluntate procedunt, ut supponimus; Ergo sunt morales, subindeque aliquam speciem moralitatis constituunt. Minor patet, Major autem probatur ex D. Thoma supra qu. 1. art. 3. in fine corporis ubi ait: *Idem sunt actus morales, & actus humani*: Sed actus qui ex deliberata voluntate procedunt, sunt humani, ex eodem S. Doctore ibidem art. 1. sic dicente: *Ille ergo actus proprie humane dicuntur, quæ ex deliberata voluntate procedunt*: Ergo actus ex deliberata voluntate procedentes, sunt morales.

Respondeo distinguendo Majorem: est moralis secundum speciem & ex objecto, negotii in individuo, & ex fine, vel aliis circumstantiis concedo. Sicut ergo omnis homo in individuo vel est albus, vel non albus; si tamen homo spectetur secundum essentiam, neque est albus, neque non albus, sed abstrahit ab utroque: ita similiter licet quilibet actus liber in individuo sit moralis, si tamen consideretur secundum rationem specificam & prout tendit in objectum abstrahens à bonitate & malitia, non est moralis, vel non moralis, sed abstrahit ab utroque.

Instabis: Actus levandi festucam v. g. prout præcisè terminatur ad tale objectum, præcindendo à quacunquæ alia circumstantia fit ex deliberata voluntate: Ergo secundum rationem specificam, & prout terminatur ad tale objectum, est moralis, & consequenter sub aliqua specie moralitatis. Unde D. Thomas qu. 2. de Malo; art. 7. in Corp. sic ait: *Si ergo loquamur de actu morali secundum suam speciem sic non omnis actus moralis est bonus vel malus: sed aliqui indifferentes* Ubi actum indifferentem appellat moralem secundum suam speciem; Non ergo solum ex ratione individuali, & ex fine, aut aliis circumstantiis, sed etiam ex objecto, & ratione specifica moralis est.

Respondeo, quod licet actus indifferens, ut talis, & secundum rationem specificam consideratus, procedat à ratione, seu voluntate deliberata, modo physico, scilicet cum indifferentia ad utrumlibet, non tamen ab ea procedit modo morali, quia ab ea non procedit per principia moralia, & cum determinatione legis; unde ut talis non pertinet ad genus moris, nisi solum initiative, radicaliter, & indirectè, quatenus adjuncta aliqua circumstantia potest inducere moralitatem; eo modo quo fundamentum pertinet initiative ad genus relationis, & negatio ad genus forme quam removet. Et in hoc sensu D. Thomas lococitato actum indifferentem vocat moralem secundum suam speciem.

Urgebis: Ille actus est formaliter moralis, qui est subiectus legi, & circa quem lex habet specialem actum: Sed actus ex objecto indifferentes, sunt subiecti legi, & respectu horum lex habet aliquem specialem actum: Ergo sunt morales formaliter & essentialiter, & non solum fundamentaliter & initiative. Major patet: quia moralitas actus sumitur ex subiectione ad legem aliquid de eo distantem Minor probatur ex D. Thoma infra qu. 92. art. 2. ubi docet quod lex habet tres actus, scilicet prohibere, præcipere, & permittere. Et addit: *Sunt autem tres differentie actuum humanorum. Quædam sunt boni ex genere suo, & respectu horum ponitur legis actus præcipere seu imperare. Quidam autem sunt actus*

Tom. III.

A mali ex genere suo, sicut actus vitiosi: & respectu horum lex habet prohibere. Quidam vero ex genere suo sunt actus indifferentes: & respectu horum lex habet permittere. Ergo circa actus indifferentes datur aliquis specialis actus legis, scilicet permissio.

B Confirmatur: Nihil est in rerum natura sive bonum, sive malum, sive indifferens, quod actu non cadat sub divina providentia: Ergo etiam quod non cadat sub aliqua lege, saltem sub lege æterna, quæ est prima regula totius moralitatis. Ergo actus indifferentes sunt subiecti legi, subindeque intra genus actuum moralium existunt, & aliquam speciem moralitatis constituunt.

C Pro solutione hujus argumenti, sciendum est, permittere dici actum legis positivum, & negativum. Dicitur actus positivus uno tantum modo, quando scilicet lex dispensat in aliquo quod debebat fieri, v. g. in recitatione officii, in jejuniis, & similibus quæ lex præcipit, & in quibus superior ex iusta & legitima causa dispensat. Dicitur vero actus negativus quadrupliciter. Primum quando lex non præcipit quod melius est: sic matrimonium dicitur permissum, quia virginitas non est in præcepto. Secundum quando lex non prohibet: sic convolare ad secundas nuptias dicitur permissum, quia non est prohibitum. Tertio quando aliquid non impedit cum possit: sic Deus dicitur permittere peccatum, quia illud non impedit. Quarto quando lex non punit aliquod malum ad vitandum deterius. Ad hoc ergo ut aliquis actus sit in genere moris, debet ejus objectum esse subiectum legi positive, id est secundum actum positivum, & non sufficit quod subdatur negative: actus autem ejus objectum subditur legi positive permittenti, est bonus, si fiat eodem modo quo lex permittit; malus vero, si fiat alio modo; quia in primo casu est conformis legi dispensanti, & tollenti ab objecto deformitatem quam alias haberet; in secundo vero est circa objectum difforme legi, Hoc præmissis

D Ad argumentum respondeo, distinguendo Majorem: Ille actus est formaliter moralis, qui est subiectus legi positive, concedo Majorem: negative, nego Majorem. Similiter distinguo Minorem: Actus indifferentes ex objecto sunt subiecti legi, negative, concedo; positive, nego. Illorum dicitur permissio à lege solum negative, quia lex de illis non curat, nec eos præcipit aut prohibet, sed eis suam dispositionem negat, merè indifferenter se habendo circa illos. Unde quando S. Thomas docet permittere esse actum legis, vel loquitur de permissione positiva, quæ lex dispensat in aliquo quod erat prohibitum, & non licebat fieri, illudque permittit, v. g. comedere carnes tempore quadragesimæ, aut nubere cum consanguinea in secundo gradu: vel si loquatur de permissione pure negativa, non sumit actum proprie & strictè, sed lato modo, & prout abstrahit ab actu vero, qui dicitur talis realiter, & ab actu grammaticaliter dicto, qui in re talis non est, sed significatur ad modum actus, ut quiescere, orari, & similia, quæ licet verè actus non sint, imò potius sint carentia actus, tamen ad modum actus significantur.

E Ad confirmationem, concessio Antecedente, distinguo Consequens: Nihil est quod non cadat sub lege æterna, ut est ratio divinæ providentiæ, & in ordine ad Deum, transeat: quod

E c 2 non

non cadat sub lege aeterna, prout est regula voluntatis creatae, ac proinde in ordine ad nos, negatur. Igitur lex aeterna potest dupliciter considerari: vel ut est ratio divinae voluntatis, quae regulatur actus ipsius Dei in productione & gubernatione creaturarum; vel ut medio dictamine rationis participatur in nobis, & applicatur ad regulandum actus nostros, prout à nobis liberè exercentur. Primo modo sub illa cadunt omnia quae sunt in rerum natura, sicut omnia cadunt sub providentia & voluntate divina; secundo autem modo ea solum cadunt sub illa, quae cadunt sub hominis potestate, secundum quod de illis ratio dicitur esse ab homine facienda, vel non facienda: & quia de indifferentibus secundum se nihil dicitur, ideo prout sic non cadunt actu sub practica lege, atque adeo ex habitu ad illam non recipiunt aliquam speciem moralitatis.

DISPUTATIO III

De principiis Moralitatis.

Ad eandem quest. D. Thomae.

Tria assignat divus Thomas art. 2. 3. & 4. hujus quaestionis 18. moralitatis principia; nempe objectum, circumstantias, & finem, de quibus breviter hic agendum est.

ARTICULUS PRIMUS.

An prima & specifica Moralitas in actibus humanis ex objecto desumatur?

Objectum non sumitur hic communiter, & in tota sua latitudine, pro omni quod obicitur voluntati; sic enim comprehendit etiam finem & circumstantias, cum omnia ista à voluntate attingantur; sed sumitur proprie & stricte, pro eo scilicet quod primo & per se obicitur actui, & ab eo attingitur; quo pacto distinguitur à fine, & à circumstantiis, quae secundario tantum & ex consequenti ab actu morali attinguntur. Hoc praemissis; pro resolutione difficultatis propositae, sic

§. I.

Conclusio affirmativa statuitur.

Dico igitur, primam & specificam actuum humanorum moralitatem sumi ex objecto, non quidem in esse rei & physice, sed in esse morali, & ut consonat, vel dissonat rationi, considerato.

Probatür prima pars ratione D. Thomae hic art. 2. Sicut in naturalibus prima & specifica bonitas rei naturalis sumitur ex forma, quae dat illi speciem; ita in moralibus prima & specifica bonitas moralis attendi debet ex forma, quae dat speciem actui humano; sed objectum se habet ut forma dans speciem actui morali: Ergo ab eo sumitur prima & specifica bonitas moralis in actibus humanis. Minor probatur: Omnis motus &

via ad terminum, respicit ipsum tanquam propriam formam; quia comparatur ad eum veluti potentia ad actum, & sicut determinabile ad determinativum: Sed actus est essentialiter via & tendentia ad objectum; Ergo &c. Quod diximus de bonitate, dicendum est etiam de malitia: sicut enim in naturalibus primum malum est, si res genua non consequitur formam specificam, puta si non generetur homo, sed aliquid loco hominis: ita primum malum in actionibus moralibus est, quod est ex objecto; subdit S. Doctor ibidem.

Confirmatur: Actus moralis est essentialiter respectivus, nedum in esse naturae, sed etiam in esse moris: Ergo debet sumere primam suam moralitatis speciem ab eo quod primario respicit: Sed primum quod respicit, tam in esse physico, quam in esse moris, est objectum; circumstantias enim attingit secundario tantum & ex consequenti: Igitur sumit primam speciem moralitatis ab objecto.

Quod autem (probatür secunda pars conclusionis) eam non sumit ab objecto in esse rei, sed in esse moris considerato, patet: quia diversi actus voluntatis, quorum unus est bonus, & alter malus, possunt ferri in idem objectum in esse rei & entitativo: nam eadem pecunia v. g. potest esse objectum fortis, & restitutionis; idem cibus objectum gulae, & temperantiae; eadem femina matrimonio conjuncta objectum adulterii, & alicuius conjugii; quemadmodum in scientiis eadem conclusio, ut attingitur & demonstratur per diversa media, pertinet ad diversas scientias; unde sicut unitas specifica scientiarum sumitur ab objecto, non in esse rei, sed in esse scibilis spectato; ita prima & specifica actuum humanorum moralitas est ex objecto, non in esse rei, sed in esse moris, & ut consonat vel dissonat recte rationi, considerato.

§. II.

Principales objectiones solvuntur.

Plures tamen ac difficiles contra hanc conclusionem fieri solent instantiae. In primis obicitur: Actus humanus debet sumere primam suam moralitatis speciem ab eo quod primo respicit: Sed primum quod respicit est finis, objectum enim est volitum propter finem, ac proinde finis est prius volitus: Ergo actus humanus primam suam moralitatis speciem non accipit ab objecto, sed à fine. Unde S. Thomas hic art. 6. & supra qu. 1. art. 3. docet actus morales sumere speciem ex fine.

Respondeo, primum quod actus humanus respicit, esse quidem finem operis, qui dicitur finis intrinsecus, & coincidit cum objecto, non verò finem operantis, qui dicitur extrinsecus. Ratio est, quia tendentia ad hunc vel illum finem operantis accidit actui humano, & esset idem quamvis in illum non tenderet; cum tamen ordo ad finem intrinsecum insit illi per se & invariabiliter; ut patet cum quis vult dare eleemosynam ad satisfaciendum pro peccatis; volitioni enim dandi eleemosynam, secundum se sumpta, accidit ordinari ad satisfaciendum, & esset eadem ablatà hac ordinatione; tendentia verò ad ipsam eleemosynam honestatem tantum ad finem intrinsecum; ita insit illi per se, ut eà sublatà evanesceret. Unde quando D. Thomas locis citatis docet actus humanos seu morales sumere speciem à fine, loquitur de fine